

Opdagelsen af en ny hønsfugleslægt i Tanzania vækker international opmærksomhed

Det første foto af en ny hønsfugl, opdaget i Tanzania i 1991, blev bragt i *Fugle* i 1992 (hæfte 3). Fuglen blev dengang omtalt som en frankolin, men en nærmere analyse af fuglens karakterer har vist, at den afviger så meget fra Afrikas frankolin-arter, at den har fået sin egen slægt. Den blev beskrevet under navnet Udzungwa Forest Partridge *Xenoperdix udzungwensis* i januar-nummeret af det anerkendte ornitologiske tidsskrift *The Ibis* (Dinesen et al. 1994). At en ny fugleslægt bliver fundet er så sjældent en begivenhed, at nyheden fik den internationale presses bevågenhed, og fundet er indtil videre blevet omtalt i amerikanske, engelske og tyske medier, såvel som i den danske presse.

Fundet blev gjort i 1991 under en ekspedition i Udzungwa-bjergene, i en isoleret bjergregnskov, der aldrig tidligere var blevet besøgt af biologer (se Dinesen et al. (1993) samt Aktuelt-rubrikken i DOFT 86 (1992), s. 202-203). Nærliggende skove var imidlertid kendt for en særpræget fauna og flora, med mange endemiske og sjældne arter. Bl.a. blev den endemiske Rufous-winged Sunbird *Nectarinia rufipennis* fundet her i 1981 af en anden ekspedition fra Zoologisk Museum (se Jensen (1983) og Aktuelt-rubrikken i DOFT 87 (1993), s. 187). Udzungwa Forest Partridge er foreløbig kun kendt fra to skovpletter, hvor den syntes at være

ganske talrig i 1991-92. Inden for de seneste to år er den imidlertid gået tilbage pga. intens snarefangst i dele af området. Den må derfor anses for kraftigt truet af udryddelse.

Ekspeditionen i 1991 var første led i et omfattende nyt forskningsprogram fra Zoologisk Museum, som sætter fokus på den usammenhængende række af bjerge gennem Tanzania og det sydøstlige Kenya, der tilsammen betegnes The Eastern Arc Mountains. De opstod i løbet af tertiærtiden ved at det præcambriske grundfjeld blev presset tilvejs gennem en serie af tektoniske bevægelser. I dag knejser de stejlt 1000-2500 m op over tørre savannesletter. Den frodige regnskov, som dækker bjergtoppene, er rester af den urgammel pan-afrikanske regnskov, som engang dækkede det meste af Afrika.

Gamle og nye arter i Afrikas bjergregnskove

Endskønt nyopdaget, er Udzungwa Forest Partridge en meget gammel art. Måske går dens historie 15-17 millioner år tilbage i tiden. Ifølge en detaljeret karakteranalyse er den nærmest beslægtet med de asiatiske skovagerhøns (*Arborophila*). Disse lever i bl.a. Indonesien, det sydlige Kina, Malaysia og mod vest til Himalaya. Afrika (med den Arabiske Halvø) var i lang tid en isoleret land-

masse, men blev for ca 17 millioner år siden landfast med Asien. Dermed ændredes havstrømme og klima, så de engang skovklædte områder i Nordafrika og Mellemøsten blev til savanne og ørken, som vi kender dem idag. Kun i en kort periode var der mulighed for udveksling af skovfugle mellem Asien og Afrika. Udzungwa Forest Partridge er formentlig en afrikansk reliktbestand af asiatisk oprindelse, som kan føres tilbage til denne periode (Fjeldså 1994, Dinesen et al. 1994).

At de sidste skovagerhøns i Afrika lige netop findes på toppen af Udzungwa-massivet kunne indikere, at dette område har været økologisk stabilt, med den samme fugtige bjergskov gennem millioner af år. Området har også andre gamle og meget specielle dyr og planter, som er endemiske (dvs. at de kun findes her) og hvis nærmeste slægtninge bebor helt andre dele af Afrika, Madagaskar eller Asien. En anden koncentration af gamle arter i Tanzania findes i East Usambara Mountains, ude ved Zanzibar-kysten. De fleste endemiske arter i Eastern Arc Mountains har imidlertid nære slægtninge i andre afrikanske bjergområder, f.eks. omkring de øst- og centralafrikanske rift-valleys. Man kan så spørge, om opspaltningen af nye arter skyldes de geografiske/økologiske barrierer, eller om den mest afgørende faktor er lokale forskelle i økologisk stabilitet. Vi ved, at under de europæiske istidsperioder var der samtidig tørre/kølige perioder i Afrika, og at disse blev fulgt af nedbørsrige perioder med mere sammenhængende skov. En mulig hypotese er, at nye arter udspaltes meget lokalt, hvor små rest-bestande overlevede perioder med omskifteligt eller generelt ugunstigt klima. Denne idé underbygges i både østafrikanske og sydamerikanske bjergområder, idet koncentrationer af meget unge arter findes på steder som også har flere reliktagtige forekomster af meget gamle arter.

Fremtidige analyser af DNA-prøver af bulbuler (*Andropadus*) og smårosler (*Cossypha*, *Sheppardia* o.a.) skal belyse, hvorvidt de enkelte arters stamtræer kan spores tilbage til bestemte "oprindelsesområder", og hvorvidt der er grundlag for at mene, at kortlægning af endemiske fuglearter kan afsløre områder, som forbliver uændrede, når det globale klima ændres.

En fremtid for dansk forskning og for DOF i Tanzania

Zoologisk Museums engagement i Afrika går tilbage til 1970'erne (se Aktuelt i DOFT 79 (1985), s. 159-160), da bl.a. Flemming Pagh Jensen og Steffen Brøgger-Jensen (dengang studerende, idag

medarbejdere ved Ornis Consult) var meget aktive i bl.a. Udzungwa-bjergene. Der kom gang i arbejdet igen i 1991, og med oprettelsen i 1993 af et tværfagligt dansk tropebiologisk forskningsprogram (*Centre for Tropical Biodiversity*, finansieret af Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd) er Eastern Arc-projektet blevet udbygget i et tæt samarbejde med fire andre institutter, bl.a. Botanisk Museum og Zoologisk Instituts DNA-laboratorium. Tillige er der indledt et samarbejde med institutioner i Tanzania for at styrke landets ekspertise på biodiversitetsområdet.

Den danske ICBP-sektion kørte i flere år projekter i Tanzanias kystzone, under Jan Dycks ledelse (Petersen et al. 1990, Bregnballe 1993; se også *Fugle* 1988, hæfte 4). Idag har Ornis Consult og DOF/BirdLife's Internationale Udvalg besluttet at følge op med planlægning af forvaltnings- og fuglebeskyttelsesprojekter. De enkelte projekter vil supplere hinanden: Botanisk og Zoologisk Museum tager sig især af bjergskove og grundforskning; Ornis Consult vil udvikle forvaltningsprojekter, i første omgang i en kystskov; og DOF/BirdLife vil især styrke opbygningen af *Wildlife Conservation Society of Tanzania* og tage sig af oplysningsdelen af forvaltningsprojekterne. Desuden håber vi på at kunne gennemføre et stærkt dansk engagement i Tanzania i forbindelse med BirdLife's *Important Bird Areas*-program for Afrika. Her vil den danske indsats-program kunne bestå i at optræne gode tanzanianske feltornitologer.

DOFs medlemmer vil sikkert kunne læse mere om projektaktiviteter i Tanzania i de kommende år.

Lars Dinesen, Thomas Lehmborg, Jens Otto Svendsen, Louis A. Hansen & Jon Fjeldså

- Bregnballe, T. 1993: Coastal birds in Tanzania – winter surveys for BirdLife International, 1988-89. – Proc. Nordic Orn. Congr. 7: 106-110.
- Dinesen, L., T. Lehmborg, J. O. Svendsen & L. A. Hansen 1993: Range extensions and other notes on some restricted-range forest birds from West Kilombero in the Udzungwa Mountains, Tanzania. – *Scopus* 17: 48-59.
- Dinesen, L., T. Lehmborg, J. O. Svendsen, L. A. Hansen & J. Fjeldså 1994: A new genus and species of perdicine bird (Phasianidae, *Percicini*) from Tanzania; a relict form with Indo-Malayan affinities. – *Ibis* 136: 2-11.
- Fjeldså, J. 1994: Geographical patterns for relict and young birds in Africa and South America and implications for conservation priorities. – *Biodiversity and Conservation* 3: 207-226.
- Jensen, F. P. 1983: A new species of sunbird from Tanzania. – *Ibis* 125: 447-449.
- Petersen, I. K., F. P. Jensen & S. Brøgger-Jensen 1990: ICBP-DK's undersøgelser i Tanzania. – *Kaskelot* 88: 30-34.